

PARAMEDİKAL TIBBİ TERİMLERE TÜRKÇE KARŞILIKLAR SORUNU

Ragıp KAYAR

OSMANLICA'NIN DOĞUŞU

Bu konuya girmeden önce Türkçemizdeki özleşme sürecinin geçmişine kısa bir göz atmamız yararlı olacaktır. Türkçemiz UNESCO'nun saptadığı ve çoğu günümüze ulaşamamış 6528 dil ve lehçe arasında 120 milyon insanın konuştuğu ve sıralamada 7.nci durumda olan zengin bir dildir.

Saptanabilen ilk Türkçe metin olan Orhun yazıtları (MS 800) runik abecesiyle yazılmıştır. Türk dili bugüne değin 13 farklı abece ile yazılmıştır. İlk Arapça Türkçe sözlük 1072'de Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılmıştır (Divan-ı Lugat-it Türk). 10. yüzyılda Türklerin İslam dinini kabulüyle dilimiz Arapçanın etkisi altına girmiş, ama asıl darbe 16.ncı yüzyılda Divan edebiyat ve şiirinin Farsça'yı da içine alan Arapça özentisinden gelmiş ve dilimiz neredeyse kendine yabancılaşmıştır.

Geçmişten günümüze Türkçe'deki ödünçleme (yabancı kökenli sözcük ve terimlerin alıntı ve kullanımı) oranları Aksan isimli bir dil uzmanı tarafından araştırılmıştır (Tablo 1).

TABLO 1: Çeşitli Türkçe yapıt ve yazarların ödünçleme oranları (1)

	Kaynak	Ödünçleme Oranı (%)
	Orhun Yazıtları	1
	Uygurca	2-12
	Kutadgubilig	1.9
10.yy	Atabet-ül Hakayık	20-26
	İbtidaname	13
	Yunus Emre Divanı	13-22
	Garipname	20
	Çarhname	28
	Kelile ve Dimne	16
	Tezkiret-ül Evliya	26
16.yy	Baki	65
	Nefi	60
	Nabi	54
19-20.yy	N Kemal	62
	Ş Sami	64
	A Mithat	57
	Z Gökalp	55

İslamiyet öncesi %1-12 arasında olan ödünçleme oranı, 10.ncu yüzyıldan itibaren İslamiyet ve Arapça'nın etkisiyle %13-28'e yükselmiştir. 16.ncı yüzyılda ise bu oran %54-65'lere ulaşmıştır (Tablo 1).

Öte yandan Türkçe'nin yabancı kelimelerle istilası, karşı bir hareket doğurmuştur: Türk-i Basit (2). Sade Türkçe savunan bu akımın belli başlı temsilcileri Aydınlı Visali, Edirneli Nazmi ve Tatavla'lı Mahremi olmuştur. Bu kişiler saraydan destek görmedikleri için sesleri cılız kalmıştır. Divan edebiyatının etkisiyle oluşan yeni dil ise halkın anlayamayacağı bir dile dönüşmüş, aydınları sıradan vatandaştan ayıran, bir ayrıcalık, bir seçkinlik sembolü haline gelmiştir. Çünkü bu yeni dili anlamak için ayrıca Arapça ve Farsça öğrenmek gerekiyordu. Sonraki incelemelerle bu dilin artık bir Türkçe olmadığı, bu yeni dile "Osmanlıca" demek gerektiği artık herkesce kabul edilmiştir. Bir başka deyimle 16-19.ncu yüzyıllar arasında Osmanlı İmparatorluğunda geçerli iki dil vardı. Sadece saraydaki aydınların bildiği, resmi yazışma ve belgelerde kullanılan Osmanlıca ile halkın anladığı ve kullandığı Türkçe. Bu ikilik halk ve saray arasındaki iletişimin koptuğunu gösteren belirgin bir işarettir. Bu kopmayı Karagöz-Hacivat, Ortaoyunu ve Tuluat Sanatında görebiliriz: Hacivat Osmanlıca, Karagöz Türkçe konuşur ve aynı kelimedenden farklı anlam çıkarmaları eğlendiricidir. Orta oyunu ve Tuluat Tiyatrosu da bugünkü standap (Stand-up)'çılara benzer. Karşıt iki rolü tek kişi oynar ve yine kelime oyunları, anlama yanlışlıklarıyla güldürür.

19.ncu yüzyılda Tanzimat Fermanı'yla (1839) Aydınlanma ve Ulusculuk akımları başlar. Yazarlarımız özgürlük ve eşitlik kavramları ile tanışır. Bu kavramların gündeme gelmesiyle azınlık dili Osmanlıca ile çoğunluğun dili olan Türkçe arasındaki uçurum farkedilir. Bu uçurum 1831'de ilki yayınlanan "Takvim-i Vekayi" ve sonrasındaki birçok gazete (Tasvir-i Efkar, Muhbir, Ulum, Hürriyet, Basiret, Terce-man-ı Hakikat, Dağarcık, Hafta... gibi) ile iyice su yüzüne çıkar. Ama bu görüşü savunan yazarların bile ödünçleme oranları Divan Edebiyatı yazarlarından aşağı kalmamaktadır. 20.ci yüzyıl edebiyat akımı

olan Servet-i Fünun yazarları da Osmanlıca'yı terketmemişlerdir.

Aydınlanma, Ulusculuk, Özgürlük ve Eşitlik kavramları dil alanındaki ilk meyvalarını merkezi baskının gücünün azaldığı Balkan topraklarında vermiştir: 1909'da Selanik'te kurulan Türk Derneği "Yeni Lisan" adıyla dilde sadeleşmeyi savunan bir dergi çıkardı. Bu dergiye olan tepkilerden cesaret alarak İstanbul'da 1911 "Genç Kalemler" ve "Türk Yurdu" dergileri yayımlandı. Aynı şekilde bunları izleyen "Halka Doğru" ve "Türk Sözü" gibi dergilerde de ana konu dilde sadeleşme idi (2).

Cumhuriyet Dönemi: Dil Devrimi

Bu arada Milli Eğitim Bakanlığı 1920'de halk ağzından söz derlemeye başladı. 1923'te Tunalı Hilmi tarafından mecliste "Türkçe Kanunu" önerildi. 1928'de Harf Devrimi ile Arap abecesinden Latin abecesine geçildi. Şemsettin Sami (Türk Sözlüğü) isimli eserinin önsözünde Türkçenin yapısına daha iyi uyduğu ve dilimizin geleceği için Latin abecesine geçmeyi önermişti (1883). Bu istek ve niyet ancak 35 yıl sonra Atatürk tarafından gerçekleştirilmiştir. 1929'da ise resmi yazışmalarda Arap abecesi yasaklandı ve okullarda Arapça ve Farsça dersler kaldırıldı. Bunu izleyen yıllarda Atatürk'ün başkanlığını yaptığı (Falih Rıfki Atay, Fazıl Ahmet Aykaç, Ruşen Eşref Ünaydın, Ragıp Hulusi Özden, Ahmet Cevat Emre, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Mehmet Emin Erişirgil, İhsan Sungu, İbrahim Grantay) dan oluşan Dil Encümeni düzenli olarak toplanmaya başladı. 12.7.1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyeti kuruldu. 1934'de bu cemiyet Türk Dili Araştırma Kurumu 1936'da ise Türk Dil Kurumu (TDK) adını aldı. Kurum 21.11.1933 tarihli bir yazıyla Öğretmen ve yazarlardan anket yoluyla 1382 Arapça/Farsça sözcüğe Türkçe karşılık istedi. 1934'te Tarama Dergisi ve ilk -Özleştirme kılavuzları yayınlandı. 1935'te Osmanlıca Türkçe, Türkçe-Osmanlıca Cep kılavuzları yayınlandı. 1936'da Güneş Dil Teorisi nedeniyle özleştirme çalışmalarına ara verildi. 1939-57 arasında Halk Ağzından Söz derleme Dergisi yayımlandı. 1945'te Teşkilat-ı Esasiye Kanunu Yeni Türk Anayasası halinde güncel Türkçeye dönüş-

türüldü. 1944'te ilk Türkçe Sözlük yayımlandı (1).

1950-60 arasında ise Anayasa yeniden Teşkilat-ı Esasiye metnine dönüştürüldü ve ezan Arapça okunmaya başlandı. Bu değişimler dil devriminin duraklama, hatıta gerileme dönemini yansıtır.

1961'de yayınlanan bir Başbakanlık genelgesi ile "Resmi yazışma ve evraklarda Türkçesi bulunan kelimelerin yabancı kökenli olanlarının kullanılmaması" istendi. 1963-82 arasında 12 ciltlik Derleme Sözlüğü yayınlandı.

1971'de Milli Eğitim Bakanlığı ismarlama "tek ders kitabı" yöntemine döndü. 1000 temel eser seçti. Bu dönüşümde (nesiller arasındaki boşlukları doldurma gerekçesiyle) Osmanlıcaya dönüş başlatılmış oldu. 1970'li yıllarda Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü'ndeki Osmanlıca'cılarının kurumdaki özleştirme ve dil devrimi yanlılarına belirgin karşı tutumu sürmekteydi.

Terim Kolu Çalışmaları

TDK'nun Terim konusundaki çalışmalarına gelince; 1932'de Sözlük Terim Kolu 16 uzmanlık bölümü (Felsefe, Matematik, Astronomi, Jeoloji, Fizik, Biyoloji, Ruhbilim, Tarih, Toplumbilim, Dilbilim, Estetik ve Güzel Sanatlar, Spor, Askerlik, Hükümet Örgütü, Ulaşım ve Taşımacılık, Teknik ve El Sanatları adı altında) saptayarak yabancı terimlere yeni karşılıklar üretmeye başladı (1,3).

1941'de (3878 başlık içeren) Türkçe Terimler Cep Kılavuzu yayımlandı. 1963'te yayınlanan Orta Öğretim Terimleri Kılavuzunda ise başlık sayısı 10.088'e çıkmıştı (1).

1960-82 arasında TDK tarafından 102 Terim Sözlüğü yayımlanmıştır. Bunlardaki toplam başlık sayısı 107.000 civarındaydı (1).

Osmanlıca ve Türkçe'nin Farkları

Yazımızın başında anlattığımız gelişmeler sonunda 10.ncu yüzyılda başlayan ve 16.ncı yüzyılda giderek hızlanan bir etkiyle sözcük hazinesinde Türkçe'nin azınlığı oluşturduğu, yazılım ve grameriyle yabancılaşmış yeni bir dil olan "Osmanlıca" yaratılmış oldu. Osmanlı İmparatorluğu-

nun ikinci yarısında 1550 -1 928 (yaklaşık son 350 yılında) bu dil resmi dil olarak kullanıldı ve bilimsel ve edebi yapıtlar bu dille üretildi. Öyle ki Arapça ve Farsça öğrenmeden Osmanlıca okumak ve yazmak, mümkün olmuyordu. Bu sıkıntılar 1929'da okuryazar nüfusun %6.5 olmasının nedenini açıklar (Tablo 2). Oysa halk, Arapça ve Farsça bilmediği için atalarının kullanmakta olduğu arı Türkçeyi kullanıyor ve yaşıyordu.

Osmanlıca'nın resmi dil oluşu nedeniyle devlet görevlisi olabilmek (bir başka deyimle devletin ekonomik kaynaklarından yararlanabilme) için bir önkoşuldu.

Bu şekilde devletin resmi dili, halkın anlayamadığı, ancak (bilen bilmeyene anlatsın) yöntemi ile anlaşılabilme düzeyindeydi.

Bu da Osmanlı devletinin halkına verdiği önemi ve iletişim politikasını yansıtan bir durumdur.

I.nci Meşrutiyet (1839) sonrasında hızlanan gazete ve dergicilik, halk kitlelerince okunamayışın, anlaşılammaktan kaynaklandığını farketmiştir (2). Çünkü toplumda Osmanlıca bilenler azınlıkta kalmışlardı. Sade Türkçe yanlıları güçlü bir karşı tepkiyle baskı altında tutulmuştur; Bu baskı "Osmanlıca'nın zengin, üstün, gelişmiş ve estetik bir dil olduğu, Türkçe'nin ise fakir, sıg, kaba ve yetersiz bir dil olduğunu" savunan Osmanlıca'cılar, yani resmi görevliler ve onlarla iyi ilişkiler sürdürmeye zorunlu yazarlarca 1928'e kadar sürmüştür. Öte yandan Türkçe'de sadeleşmeyi savunan yazarların bile Osmanlıca kullanmaları ilginç bir durumdur.

Harf Devrimi ve TDK'nun Türkçe'ye Etkisi

Türkçe'mizin sesleme, gramer ve tutarlılık açısından Arap harfleriyle yeterli karşılıklar bulamadığı savı Latin abecesine geçildikten sonra doğrulanmış oldu.

Ses ve harf uyumunun tam oluşu, çoğul sesleme ve harflemelerin ortadan kalkışı, ünlülerimizin ortaya çıkışı, ünsüzlerin yalınlaşması hep bu sayede olmuştur.

Abecemizin değişmesi dilimizin önünü açmıştır diyebiliriz. Öyle ki gramerimiz ol-

gunlaşmaya başladı. Örneğin Arapça harflerde iken bilinen büyük ünlü uyumu dışında bir de "küçük ünlü uyumu" nun varlığı ortaya çıktı. Eşbiçimlilikler ortaya çıktı, kurallaştırma kolaylaştı. Herşeyden önemlisi Türkçe gramerin yerine Arapça ve Farsça gramer kurallarının uygulanması durdurulmuş oldu.

Bütün bu değişikliklerin pratikte iki önemli sonucu oldu:

1. Türkçenin öğretilmesi kolaylaştığı için okur-yazarlık arttı. (Tablo 2)

2. Türkçenin ahengine uymayan yabancı unsurlar (Arapça ve Farsça kökenli sözcükler ve gramer kuralları) konuşanı, dinleyeni ve yazanı rahatsız eder oldu. Abece değişimi sayesinde Arapça ve Farsçanın dilimizi arapsaçına döndürdüğü açık bir şekilde ortaya çıktı.

Nitekim 1950-60 yılı arasındaki Osmanlıca'cılığa geri dönüş çabaları okur-yazarlık oranındaki artışta duraklama yaratmıştır (Tablo 2).

TABLO 2: Ülkemizde Okuryazarlığın yıllara göre değişimi (İnan 79) (1)

	%
1929	6.5
1935	15.0
1936	17.5
1949	40.0
1960	39.0

1950-60 ve 1983-2002 arasındaki tüm olumsuz çabalara rağmen Atatürk'ün harf devrimi (Tablo 3) etkisini okuma yazma oranının (Tablo 2) ve dildeki Türkçe kökenli sözcük oranının artışı ile göstermiştir (Tablo 4). Nitekim dildeki öztürkçe kelime oranı %35'lerden %57'ye çıkmışken 1950-60 arasında %51'e düşmüş. 1961'den itibaren tekrar yükselerek 1980'de %76.5'lere çıkmıştır.

1977'de yapılan bir araştırmada 5. nci baskı TDK Türkçe sözlükte yer alan 16 bin sözcük içinde %85'lik bir türemiş sözcük oranı bildirilmiştir (Özel). 1988'de yayınlanan 30.532 sözcük içinde ise bu oran %70 olarak belirlenmiştir (Sayalı 1992) (1).

TABLO 3: Atatürk Dil Devriminin İlkeleri

1. Ulusculuk: Dilde doğallaşma
2. Laiklik: Arapça'dan arınmak ve abece değişikliği
3. Çağcılık (Devrimcilik): Modern iletişim gereksinimlerini karşılamak.
4. Cumhuriyetçilik: Resmi dil politikası oluşturmak.
5. Halkçılık: Aydın ve halk dili arasındaki farkı azaltmak, halkı aydınlatmak
6. Devletçilik: Uluslararası düzeyde dil politika ve araştırmaları oluşturmak.

TABLO 4: Haber Dilinde Türkçe Kökenli Kelimelerin Oranı (1)

	%
1931	35
1932	44
1936-41	48
1946	57
1950-60	51
1961	56
1965	60.5
1977	71
1980	76.5

1983 öncesi TDK'nın çabaları o denli olumlu sonuçlar vermiştir ki, Osmanlıca'yı savunan ve özleşmeye karşı çıkan çevre ve yazarların eserleri incelendiğinde karşıt gruptakine oldukça yakın çağdaş bir dil kullandıkları saptanmıştır. 1985-90 arasında iki zit görüşü temsil eden Cumhuriyet ve Tercüman gazetelerindeki yazılarda Türkçe kökenli kelime oranları sırasıyla %72 ve %69.6 olarak belirlenmiştir (Köse 1992) (1).

1980 Sonrası Problemler: Dilde Standartlaşmada Kargaşa ve İngilizce

26-27 Aralık 1980'de yapılan SİSAV (Siyasal ve Sosyal Araştırma Vakfı) toplantısında yeni anayasa hazırlanmasından önce TDK'nin yeniden yapılandırılması, Türkolog ve filologlara yer verilmesi istendi. Bu toplantı Osmanlıca'yı benimseyen kişilerce düzenlenmiş ve Kenan Evren tarafından toplantıya kutlama telgrafı gönderilmişti (1).

Bu toplantıda savunulan fikirlerin de etkisiyle, 1983'te TDK'nun özerkliği kaldırılarak Başbakanlığa bağlı bir ku-

ruluş (Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu) haline dönüştürüldü. Eski TDK'dan özleştirmeci olarak bilinenler ayıklanırken, Osmanlıca'cı grup korunarak, aynı düşüncede yenileri dışarıdan atandı. Uzaklaştırılan dil uzmanları 1987'de Dil Derneğini kurdular.

29.6.1984'teki (T. Özal imzalı) Başbakanlık genelgesinde "dilimizin güzelliğini zedeleyecek aşırılıklardan kaçınılması" emredilmiştir.

1.2.1985'te yayımlanan TRT Genelgesi ile yeni türetilmiş 205 sözcüğün yazışma, program ve reklamlarda kullanılması yasaklanmıştır.

Yeni TDK'nın yayınladığı Anayasa Sözlüğü'nde ise (1985) Osmanlıca'ya dönüş çabaları belirgin bir şekilde görülmektedir.

Latin abecesine geçişin ve 50 yıl süren TDK'nın özleştirme çabaları Türkçemizde olağanüstü bir gelişme sağlamış olmasına ve Arapça ve Farsçanın dilimizde barınmaz hale gelmesine rağmen 1990'dan sonra özel televizyonların devreye girmesi, küresel iletişim, çağdaş teknoloji ve onun kültürü ile karşılaşan dilimiz bu kez de bu yeni kültürünün baskın dili olan İngilizce'nin adeta saldırısına uğramıştır.

Türk diline bir başka darbe de 1983 sonrası TDK'nın kendisinden gelmiştir: Standartlaşmış kurallar değiştirilerek ikilik yaratılmıştır. 1986 Dil Kılavuzunda örneğin: İlkokul yerine (ilk okul) yazılması istenmiş, bu değişiklik bazı karışıklıklara yol açtığı için 1993'te Milli Eğitim Bakanlığı'nın bir genelgesi ile tekrar bitişik olarak (ilkokul) yazılması istenmiştir(1).

Böylelikle TDK hem kendi alanında yanlış karar veren, hem de yanlış kendi alanı dışındakilerce düzeltilen bir kurum konumuna düşmüştür.

1988'deki son (8.inci baskı) Türkçe sözlükte yeralan 43.508 sözcükten 30.532'si Türkçe kökenli (%70.2), 12.976'sı yabancı (%29.8) kökenlidir. Yabancı kökenlilerin yaklaşık %16'sı Arapça ve Farsça, %14'ü de İngilizce kökenlidir (1).

Eski ve Yeni TDK'nın Dilimize Yaklaşım Farklılıkları

Eski TDK ilk 50 yılda 102 terim sözlüğünde 107 bin terim üretmiş, Yazım (imla) ve sözlük çalışmaları ile özleştirme çabaları sonucu dilimizdeki özleşmeyi dıştan destek almadan yaşar hale getirmiştir. Bu başarıyı Atatürk Dil Devrimi prensipleriyle kurulmuş uzun vadeli planlar (Dil Planlaması) sayesinde yakalamıştır.

Oysa yeni TDK'nın bir dil siyaseti yoktur. Hazırlanmış bir dil planlaması da olmadığı görülmüştür. 19 yılda yalnızca 2 terim sözlüğü (Gramer Terimleri Sözlüğü - 1992 ve Biyolojik Terimler Sözlüğü) yayınlanabilmiştir. (1).

Yeni TDK özleştirmede yetersiz kaldığı gibi, yaptığı değişikliklerle gramer ve yazımda birçok kargaşa ve kutuplaşmaya yol açmıştır: Eski TDK'cular, yeni TDK'cular gibi...

Ancak tüm bu olumsuz faktörlere rağmen dilimiz açılmış bulunan yolda hızla gelişmekte ve doğal özleşmesini sürdürmektedir. Ancak yeni teknoloji ve çokuluslu markaların pazarlama aracı olan "İngilizce" diğer dillere olduğu gibi Türkçemize de hızla sızmaktadır. Günümüzde hemen her dilin İngilizce'nin bu etkisine karşı önlem alması gerekir.

Nitekim 1995'te Fransız Dil Akademisi'nin başvurusuyla parlamento İngilizce'nin bu zararlı etkileri karşısında Fransızca'yı Koruma kanunu" adı altında bir takım yasal önlemleri almak gereksinimi duymuştur.

1990'lı yıllarda özel televizyonların yayıncılığa başlamalarıyla ve uydu internet, ortak pazara girme çabaları, Anadolu liselerinde ve bazı üniversitelerimizde İngilizce eğitim yapılması gibi pek çok nedenlerden dolayı dilimiz halen İNGİLİZCE'nin kuşatması altındadır. 1993'te yapılan bir değerlendirmede dilimize en son giren 1150 kavramdan yalnızca 253'ünün (%22) Türkçe olduğu bu saldırının boyutlarını açıklar (Tablo 5) (4).

Atatürk Dil devriminin ilkeleri (Tablo 3) 1928-83 arasında yürürlükte idi. 1983'te TDK'nın özerkliğinin kaldırılması ve Osmanlıca yanlılarına teslim edilmesi ne yazık ki bu ilkeleri bir anlamda geçersiz hale getirmiştir.

TABLO 5: Görsel ve Yazılı basında kullanılan yeni kelimelerin kökeni (4)

1960-90: Gazete (91-93): Rad-TV, Dergi, Gazete		
Köken	Sayı	%
Batılı	491	42.7
Karma	295	25.7
Türkçe	253	22.0 (30)
A+F+B	67	6.7
A+F	33	2.9
	1150	100.0

A: Arapça F: Farsça B: Batılı (İngilizce>>>Fransızca)

Terimlere Karşılık Bulmanın Önemi ve Özleştirme

Bir dilin çağa ayak uydurabilmesi için modern ve yeni ortaya çıkmış kavramları karşılayan ve (çeviri karşılığı olmayan) yabancı dildeki terimlerin anlamını karşılayabilme gücüdür. Bu durumu Göthe'nin şu sözleri ile daha iyi anlayabiliriz:

"Bir dilin gücü etkilendiği dillere dönüşerek değil, onlardan aldığı sözcük ve terimleri kendi yapısına dönüştürebilme (sindirime) yeteneğiyle artar."

Yani yabancı bir terimi Türkçeye çevirmiyorsak, bir tümceyle açıklarız. Kullanım yeni bir karşılık buluncaya kadar ya orjinal şekliyle yada okunuşu ile yapılr. Bu geçici dönemde terimi en çok kullanan uzmanlarca (özel bir uzmanlık dalını ilgilendirmiyorsa dil uzmanlarınca) hızlı bir şekilde tartışılarak Türkçe karşılık önerileri (yani geçici karşılıklar) toplanmalı ve kullanıma sunulmalıdır. Kullanım sırasında önerilerden dile en yakın olanı yani benimsenenini "kalıcı karşılık" olacaktır.

Dil devriminde başta aydınlarımız (ve onlara bakarak yanılan geniş bir halk kesimi) geçici karşılıkları düşünüp en uygununu seçeceklerine, düşünmeyip alay etmeyi yeğlemişlerdir. Bunların başında gazeteciler, köşe yazarları ve bazı yazarlarımız gelmektedir. Bu da işin ciddiyetini bozmuş, temel eğitimde yer alması gereken ama ihmal edilmiş bir dil bilincinin oluşmasına ve gelişmesine engel olmuştur.

Terimlere Karşılık Bulma Yöntemleri (1,5,6)

Bu işleme "özleştirme" de denmektedir. Özleştirme, yabancı dilden ödünç alınmış bir sözcük veya tümceye Türkçe kökenden yeni bir karşılık üretmektedir. Yani ödünçleme'nin yerine orijinal bir karşılık uydurmaktır. Uydurmak derken, bununda belirli dilbilimsel kuralları vardır:

- çeviri
- canlandırma
- derleme, lehçe, ağızlar
- birleştirme,
- sesletimi yaklaştırma
- türetme (köklere ekler eklemekle)
- tarama
- örnekseme
- sessel Türkçeleştirme
- anlamsal genişleme (soyut anlam yüklemek)

Bu arada daha basit türetme yöntemleri de bildirilmiştir (Tablo 6).

TABLO 6: Sözcük ve Terim Türetme Yolları (Başkan 77) (1)

1.Karşılama
-yakıştırma (ekol→okul)
-çeviri (toplumbilim-ortak pazar)
-kavram aktarma (başparmaklılar-primatlar)
2.Canlandırma
-olduğu gibi (şölen)
-yeni anlam yüklemek (ödül)
3. Yeni üretme
-karma (insaymun)
-uydurma (zıt, cuk)
-benzetme (dolmuş, biriz)
-birleştirme (atmasyon, aşkoloji)

TABLO 7: Türkçede son 50 yılda türetilen sözcüklerde en sık kullanılan ekler (Özel 77) (1)

Ek	Türemiş Sözcük Sayısı
mak	3900
lı	1700
lık	1600
cı	850
la	750
sız	700
ma	500

TDK'nın ürettiği ve benimsenerek "Türkçe Sözlük"e giren terim ve sözcüklerde en sık kullanılan üretme ekleri (mak, lı ve lık) ise Tablo7'de verilmiştir.

TÜRK HEKİMLİK DİLİ

Tarihçe:

9-11.inci yüzyıl arasında yaşayan Razi, Farabi, Biruni ve İbn-i Sina eserlerini Arapça veya Farsça yazmışlardır. 11.inci yüzyılda Kaşgarlı Mahmut'un yazdığı Divan-ı Lugat-üt Türk'te çok sayıda sağlık terimleri vardı. 14.üncü yüzyıl hekimlerinden Celalettin Hızır halk için kaleme aldığı kitabının önsözünde Türkçe yazdığı için adeta özür diler. Amasya'lı Şerafettin Sabuncu'nun 1490'da basılan Cerrahit-ül Hayriye isimli Türkçe eseri bugün bile kullanılan pekçok terimi içermektedir.

17.inci yüzyılda Suphizade Abdülaziz, Boerheave'ın Aforizma'larını çevirirken Latince terimlere dokunmamıştır.

18.inci yüzyılda Tokatlı Mustafa İbni-Sina'nın Kanun (Hekimlik Yasası) eserini çevirirken çoğu sözcüğü Arapça olarak korumuştur. Süleymaniye Tıp Okulu çıkışlı Hekimbaşı Şanizade Ataullah (1769-1826) yeni terimler türetmiştir. 7 dil bilen Ataullah, İtalyanca ve Fransızca'dan çevirilerle bir nevi tıp sözlüğü yaratmıştır.

2.nci Mahmut orduya hekim yetiştirmek üzere 1827'de Tıphane, 1832'de Cerrahhane kurdu. Bu okulların kitap gereksinimleri 1541'de kurulan Süleymaniye Tıp okulunca karşılanıyordu.

17 Şubat 1839'da Tıphane ve Cerrahhane birleştirilerek bugünkü Galatasaray Lisesi'nin bulunduğu yere taşındı ve Fransızca eğitime başladı. Tıp eğitiminde Fransızcanın Arapçaya yeğlenmesini padişah şu gerekçelere dayandırdı.

1. Fransızca Arapçadan daha kolaydır.
2. Fransız tıbbı Arap tıbbından ileridir.

Padişah "Batıdan sağlık bilimini tümüyle dilimize alıp gerekli yapıtların Türkçe olarak ortaya konması gerektiğini"de vurguladı. Öğrenciler Fransızca eğitimde çok zorlandılar ve giderek artan bir oranda Türkçe eğitim istediler.

1856'da Osmanlı Tıp Cemiyeti isimli bir

dernek kurarak Fransızca tıp kitaplarının çevirileri başlatıldı.

1860'da Kraliyet Tıp Cemiyeti (Cemiyet-i Tıbbiye-i Şahane) adlı dernek ise Fransızca tıp eğitimini destekleyen 39 gayrimüslim hekim tarafından kuruldu ve 1869-1913 arasında (Gazette Medical d'Orient) isimli Fransızca bir dergi yayımlandı.

1866'da N.Kemal Tasvir-i Efkar'da (Türkçe tababete dair makale-i mahsusa) isimli yazısında tıp eğitiminin Türkçe olması gerektiğini savundu.

Kırımlı Aziz İdris 1870'te Fransızca eğitime son verdi. 1873'te Osmanlı Tıp Cemiyeti Nysten'in ünlü tıp sözlüğünü "Lugat-ı Tıbbiye" adıyla Türkçeye çevirdi. Kullanılan dil Osmanlıca'ydı. Yazım konusunda Çevirmen Asım'ın Firuzabadi'den çevirdiği Kamus'undan yararlandı. Bu çeviride ilk özleştirme örnekleri görülür. Bu sözlüğün ikinci baskısı 1900'de yapıldı.

Dr. Tefvik Salim (Sağlam) 1914'te yaptığı "Osmanlı Dili, Gelişmesi ve Bugünü" isimli konuşmasında Tıp okulunda verdiği derslerde Osmanlıca'yı öğrencinin anlamadığını, Türkçe'yi ise severek ve ilgiyle dinlediğine dikkati çekti.

1839-1870 arasındaki 31 yıl Fransızca'nın etkisinde kalan tıbbi Türkçemiz, 1933'te Üniversite reformu sırasında Almanya'dan uzaklaştırılan Tıp profesörlerinin (Üveis Maskar, Max Clara, Schwartz, Nissen gibi...) etkisiyle Almanca'dan da etkilenmiştir. Ancak Atatürk bu hocalara derslerde çevirmen kullannmak için 2 yıllık bir süre tanıması, 3.üncü yıldan itibaren dersleri Türkçe vermeleri istenmiştir.

Sağlık Bakanı Rıza Nur'un 1907'de yayınlanan makalesinde Arapça, Farsça ve Fransızca tıbbi terimler yerine halkın anlayabildiği Türkçe'nin kullanılmasının toplum sağlığı için çok önemli olduğunu vurgulamıştır.

1934'te Sağlık Bakanlığı aracılığıyla tüm hekimlere yabancı terim listeleri gönderip karşılık önermeleri istenmiştir. Çağruların yanıtız kalış olması olasıdır. 1944'te Dr. İşçil ve öğretmen Elöve'nin kişisel çabalarıyla 13 bin terim içeren ilk tıp sözlüğü yayımlanmıştır. Bu sözlükte Fransızca terimler çoğunlukta, Almanca terimler azınlıktadır. Bu yapıttaki Os-

manlıca karşılıkların Osmanlı Tıp Cemiyeti "Tıp Sözlüğü"nden alındığı anlaşılmaktadır. Bu yapıtta günümüzde bile arı diye nitelendirilebilecek pekçok yeni karşılık yer almıştır. (7).

1945'te Dilemre'nin "Hekimlik Dili Terimleri" basıldı. TDK, 1978'de 6 hekim 2 edebiyatçıdan oluşan 8 kişilik bir Terim Kolu'nun hazırladığı "Hekimlik Terimleri Kılavuzu"nu yayımladı. 1450 yabancı, 1350 Türkçe terimin yer aldığı bu yapının öyküsü ilginçtir.

1964'te Hacettepe Tıp Fakültesi'nde "Tıp Terimlerini Türkçeleştirme Komitesi" kuruldu. 1967'de bu kurul genişletilerek "Hekimlik Terimleri Sözlüğü Yürütme Kurulu" adını aldı. Bu kurul çalışmalarını; tüm Tıp Fakülteleri, Türk Tıp Akademisi, GATA, Dişçilik, Eczacılık ve Veteriner Fakülteleri, Sağlık Bakanlığı, Tabipler Odası Merkez Konseyi, TDK, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Filoloji Bölümü ve Milli Eğitim Bakanlığı üyelerinden oluşturduğu bir genel kurul şeklinde genişleyerek yürütmek istemişse de bu kadar kalabalık bir ekip işleri yürütmeyerek dağılmıştır. Geride kalan bir avuç gönüllü insan (E Gülmezoğlu, CA Kansu, MŞ Onaran, Y Örs, O Öztürk, A Yörükoğlu ve dil uzmanı E Özdemir) kılavuzu hazırlamışlardır. 3400 yabancı, 3000 Türkçe terimin yer aldığı 2.nci baskı 1980'de yayımlanmıştır. Bu dönemde hekimlik alanı ile ilgili basılmış diğer tıbbi terim sözlükleri şunlardır (3):

- 1943 Anatomi Terimleri Kılavuzu (İstanbul ÜTF)
- 1946 Anatomi Sözlüğü (Zeki Zeren)
- 1970 Asalakbilim Terimleri Sözlüğü TDK (Yarar M.)
- 1973 Anatomi Terimleri Kılavuzu (Emiroğlu)
- 1974 Anatomi Terimleri Kılavuzu (Arıncı-İlhan)
- 1974 Enç M. Ruhbilimleri (Psikiyatri) Terimleri Sözlüğü TDK
- 1977 Işınbilim (Radyoloji) Terimleri Kılavuzu İ.Ü. Cerrahpaşa TF (Altınkök M.)
- 1977 Solunum Fizyolojisi ve Akciğer hastalıkları Terim ve Sözlüğü (Göksel-Çelikoğlu)

- 1978 Hekimlik Terimleri Kılavuzu (TDK) 2.inci baskı: 1980
- 1981 Hatiboğlu MT. Anatomi, Histoloji, Embriyoloji Sözlüğü İTİA Ankara
- 1983 Türk Dili Türkçe Kılavuzu. Canda MŞ (1993: 2.nci baskı) (22,23)
- 1994 Kardiyoloji Terimler Sözlüğü (Ertem G) T Kardiyoloji Dern. 2.nci baskı: 1998 (24)
- 1995 Nükleer Enerji Terimleri Sözlüğü (Boyla-Canküyer)
- 1996 Anatomi-Histoloji Terimleri Yazım Kılavuzu (Hatiboğlu-Turgut)
- 1997 Türk Hekimlik Dili (Mıhcıoğlu) (7)

Tıbbi terimlere Türkçe karşılıklar aramak, bulmak Türk dilinin halen içinde bulunduğu sorunlardan ayrı ele alınabilecek bir konu değildir. Yani Türkçe'miz bugün yabancı dillerin (özellikle İngilizce) kuşatma ve tehdidi altında ise Tıbbi Türkçemizin de aynı durumda olması doğaldır.

Hekimlik dilimizin en yaygın kabul bulan sorunu terim anarşisi olması ve ortak terminoloji (adlandırma) oluşturulamayıdır. Öyle ki , TDK'nın farklı yapıtlarında bile farklı karşılıklar yayımlanmış olması bu kargaşanın boyutunu ortaya koymaktadır.

Tıbbi Türkçe'nin bu öncelikli sorunu dil konusunda hassas olan birçok hekim tarafından sık sık vurgulanmış, Türkçe karşılıklardaki tutarsızlıklar da karşılık hazırlamada yansız ve oturmuş (stabil) kuralların henüz oluşturulmadığından yakınılmıştır. Üretilen ve önerilen yeni Türkçe terimleri şizofrenlerin neolojizm (kelime uydurma) belirtisine benzeten ve bu nedenle benimsenmediğini işaret eden hocalarımız (Songar) da olmuştur. (10)

Öte yandan özleştirme ülküsüyle dilin kendine yabancılaşmasını hesaba katmayan bir hekimin (11) iyi niyetli çabaları da çözüm olamamıştır (Ülker Sözlüğü 1986). 1991'deki ikinci baskısında 90 bin terime adeta "Orta Asya'ca" önerdiği karşılıkları henüz kendisi dışında kullanan olmamıştır. Bu sözlüğün yayımlanması öztürkçe karşılıkların hekimlerimiz tarafından benimsenme düzeyini sınavan önemli bir test olmuştur. Ancak ileride bu yapının yeni terim oluşturmada bir tarama

-derleme kaynakçası olarak ele alınması düşünülmelidir.

Öncelikli bir başka sorun ise, Tıbbi Terimlerin evrensel halini mi yoksa dilimizdeki karşılıklarını mı yoksa her iki şekli birlikte mi kullanacağız sorunudur (12-21). Evrensel tıp dili Latince'dir. Son yıllarda evrensel dil olma yolunda epey yol kateden İngilizce tüm diller üzerinde olduğu gibi Türkçe üzerinde de etkisini bütün ağırlığıyla göstermektedir. Dilbilimciler konuyu tartışa dursunlar, İngilizce'nin Tıbbi Türkçe'mize tehlikeli düzeyde sızdığı gözlenmektedir.

Enfeksiyon enfeksiyona dönüşmekte, IVP ayvıpi diye okunmakta ve hatta Bilgisayarlı Tomografinin Türkçe Kısaltılışı olan BT'ye biti (!), Beyin BT'si olan BBT'ye bile bibiti (!!) denmektedir. (Tablo 8).

TABLO 8. Tıp Dilimizdeki anarşi-Kaos Nedenleri

Orjinalini yanlış yazma	
bening - (benign) nux - (nüks)	
Yanlış okuma:	
benin (binayn)	
Yazım	
Yanlış	Doğru
İnfeksiyon	Enfeksiyon
Mammografi	mamografi
İnsidens	insidans
Şimpozyum	sempozyum
Okuma	
ER (Estrogen Receptor) - İar (İngilizce), Ere (Türkçe)	
ÖR (Östrojen Reseptör) - Öre (Türkçe)	
MR= Emar (İngilizce), Mere (Türkçe)	
IVP= Ayvıpi, İvepe	
BT = Bete, Biti !	
BBT= Bebe, Bibiti !!!	
Çoklu Yazım	
Larynx= larinx, larinks, larenks	
Myocard= miocard, miokard, myokard, miyokard	
Lymph = limf, lenfa, lenf	

Küreselleşme ve Avrupa Birliği'ne girme beklentileri bizi İngilizce'nin kucağına itmektedir. Geçmişte Arapça, Farsça ve Fransızcanın yaptığı etkilerin yerini

bugün İngilizcenin etkileri almıştır. Bugün de Türkçemizin durumunu değerlendirirken geçmiştekine benzer iki zıt görüş vardır: Evrensel terimleri orijinal kullanmak (Latince veya daha ağırlıklı olarak İngilizce) isteyenler ve karşılarında kendi terimlerimizi kullanmak isteyenler.

İngilizceyi savunanlar, Türkçe'nin yeni terimleri karşılamakta yetersiz kaldığını, geçmişteki deneyimlerin uyduruk kavramların benimsenemediğini gösterdiğini, yenilikleri yaratamadığımıza göre onları izlemek için ancak onların diliyle iletişimimiz gerektiğini ileri sürmektedirler.

Türkçeleştirme ve Türkçe karşılıkları üretmek gerektiğini savunanlarsa, dilimizin yeterince zengin ve güçlü olduğunu (Arapça ve Farsçanın 1000 yıllık baskısına rağmen harf ve dil devrimi sayesinde bugün o baskıdan tamamen kurtuluşu bunun kanıtıdır), yabancı yeni teknolojik bilginin ülkemizdeki uzmanlar ve halk tarafından kolay anlaşılır ve kullanılabilir hale gelebilmesi için dilimize dönüştürülmesi gerektiğini ileri sürmektedirler (7,19,20, 22).

Tablo 8, dilimizdeki yabancı terimlerin nasıl gelişigüzel, bir kurala bağlı olmaksızın yazıldığına örneklerini vermektedir.

Dilde Standartlaşma (Ölçünleştirme):

Tektip yazmak ve aynı şeyleri anlamak istiyorsak ya uzmanlardan oluşacak bir kurulun belirleyeceği orijinal şekli kullanmak ya da yeni kavram(lar) üretilmesini ve bu üretilen ÖNERİ'ler arasında dilimize - kulağımıza hoşgelenleri seçmek gerekir. İkincisi daha zor ve emek isteyen bir süreçtir. Oldu bittiye gelecek bir konu değildir. Ancak bilinçli bir planlama ve organizasyon gerektirir. Parasal destek ve olanaklara gereksinim vardır. Örneğin yalnızca terim listelerinin hazırlanıp ilgililere ulaştırılması bile, (birakın sonuçların toplanması, incelenmesi ve komisyonlarda görüşüp kararlar alabilmeyi) oldukça zorlu bir süreçtir!

Türk Dil Kurumu'nun (TDK) 1932-1983 arasındaki etkinliği sayesinde dil devrimimiz Türkçe'nin sırtındaki Arapça - Farsça kamburunu yoketmiştir. Bu başa-

rıda abecenin değiştirilmesi anahtar rol oynamıştır. Bu anahtarı akılcı ve yararlı bir şekilde hep Türkçe'nin lehine kullanan 1983 öncesi TDK'nun dil politikası (=dil planlaması) ile 1950-60 dönemi hariç-devletin koşulsuz desteği kusursuz bir ikili oluşturmuştur. Dilde arılaşma ve genişleme yaşanırken tutarlı bir ölçünleştirme (standartlaşma) neredeyse yakalanmıştı denebilir (1).

Ancak 1983'te TDK'nın özerkliğinin kaldırılması ve Türk Tarih Kurumu ile birleştirilmesi sonrasında bir takım sıkıntılar ortaya çıkmıştır. 1988'de yayımlanan yazım klavuzunda 50 yıldır yerleşmiş kuralardan bazıları değiştirilmiştir. Ardından Millî Eğitim Bakanlığı genelgeleriyle değişen bu kuralların bazıları ilk haline dönüştürülmüştür. Bu arada 1985'teki TRT Genelgesi ile 205 yeni sözcük yasaklanmıştır. TDK'nın bu iki olayda sessiz kalışı başlı başına büyük bir skandaldır. Benzeri gelişmeler yeni TDK'nın ilk 50 yılki çizgisinden çok farklı bir yerde olduğunu göstermektedir (4).

İlk 50 yılda 102 Terim Sözlüğünde 107 bin terime Türkçe karşılık üretilmişken 19 yıllık ikinci dönemde yalnızca iki terim sözlüğü yayımlanmış olması da yeni TDK'nun niyetini kanıtlamaktadır.(3).

Özellikle altı çizilmesi gereken bir başka nokta da TDK'nın terim üretme bakımından son derece verimli geçen ilk döneminde bile yeni karşılık üretme bakımından iki alanda (çalışma yapılmış olmasına rağmen) başarısız kalınmasıdır. Bunlar Tıp ve Hukuk alanlarıdır (1).

Birinci TDK döneminde yaşanan deneyimin açınısaması (analizi) bizi doğrulara götürebilir:

Bu başarısızlıkta bütün hekimler pay sahibidir. Çünkü gerek dil uzmanları, gerekse idealist hekimler ve hatta her iki uzman grubunun birlikte hazırladığı Terim Sözlükleri gereken ilgiyi göstermiştir.

Bunda iki etken sorumlu olabilir:

1. Hazırlanan karşılıkların yetersiz oluşu

2. Hazırlanan karşılıkların kullanım ve

benimsenme olasılığını artıracak politikaların uygulanmaması.

Bu da hekim toplumunda bile (yaptırım) yerine (dil bilinci ve sorumluluk duygusunun) henüz geçemediğini gösterir.

Bu durumda yapılacak üç şey vardır.

1. Geçersiz, yetersiz karşılıklar yerine yenilerini üretmek,

2. Yeni üretilen karşılıkların kullanımını artıracak önlemler almak.

3. Kullanım sonrası benimsenmeyen sözcük ve terimleri ayıklamak.

Türkçeleştirme ve Yeni karşılık Türetme işini kimler yapmalıdır?

Bir başka önemli bir sorun da budur. Yabancı terimlere Türkçe karşılıklar onu en iyi bilen kişi yani konu uzmanları tarafından üretilmelidir. Bu görev için kendi uzmanlık alanlarında yetkin olduğu kadar, dil konusunda hassas ve bilgili kişiler seçilmelidir. Bu özelliklere sahip uzmanların ürettiği karşılıklar bir dil komisyonunca onaylanıp diğer uzmanlara ulaştırılmalı ve görüşleri alınmalıdır. Bir çeşit anket de yapılabilir. Öte yandan anket sonuçları ile alanda seçilmiş otoritelerin önerileri ikinci bir (tıp ve dil uzmanları) kurulundan geçerek terim sözlüğünde yerini almalıdır.

Terim sözlükleri her yıl yenilenmelidir. Bu yenilenme işlemi; o yıl içindeki ilgili alan kitapların ve makalelerinin taranması ile önerilerin benimsenme düzeyine göre belirlenmelidir. Terim sözlükleri disiplinler bazında oluşturulmalıdır.

Türkçeleştirme ve Karşılık Türetme İşleminde Kişi ve Kuruluşların Rolü Ne Olmalıdır?

Konunun belki de en önemli sorunu budur: Burada öncelik uzmanlık derneklerine düşmektedir. Ülkemizde tıbbi terimler konusunda ilk çalışmayı 1993'te kurulan Türk Kardiyoloji Derneği Nomenklatür Kurulu yapmıştır (24). Bu kurulun çalışmaları sayesinde 1994'te "Kardiyoloji Terimler Sözlüğü" yayımlanmıştır 2.nci baskısı 1998'de yapılmıştır. Sözlüğün hazırlayan kurulda dil uzmanı bulunmamaktadır. Bu önemli bir eksiklik. Sözlüğün ikinci baskısı incelendiğinde ne yazık ki küçümsenmeyecek sayıda yanlış-

lıklar bulunduğu görülebilir.

Dernekler bu işi gönüllü ve yetkin üyelerine yaptırırken TDK ve Üniversitelerdeki Türk Dili Bölümlerine danışmalıdır.

Derneklerin terim oluşturma deneyimine ait ikinci örnek 1999'da İzmir Meme Hastalıkları Derneği'nde başlatılmıştır. Kayar tarafından oluşturulan Terim Kurulu ne yazıkki çalışmamış, çalışmalar 450 eğitici hekime uygulanan 12 anketle sınırlı kalmıştır.

Terim önerilerinin hazırlanmasında yürütülecek basamaklar şunlardır:

Terim Komisyonu -İlk öneriler - Her uzmanın görüşü - Otorite görüşü - Anket - Dil uzmanlarına danışma - Sonuçların komisyonda değerlendirilişi ve son öneri - Terim sözlüğü.

İkinci kaynak Tıp Fakülteleri ve ona bağlı disiplinlerdir. Her disiplin kendi kurulunu oluşturmalıdır. Örneğin Patoloji disiplininde 3 büyük kentin seçilmiş ve veya gönüllü uzmanlarından oluşan kurul önce yazışarak, sonra toplanarak öneriler oluşturmalıdır. Öneriler yukarıdaki süreçten geçtikten sonra uzmanlık dernekleriyle ilişkiler kurulup son öneriler belirlenmeli ve Patoloji Terimler Sözlüğü yayınlanmalıdır.

Dernek ve disiplin bazında ayrı ayrı hazırlanan terim sözlükleri birleştirilip (Türkçe Tıp Terimleri Sözlüğü) haline getirilmelidir. Bunda hangi kurum veya kuruluş istekli olursa olsun resmi görevlendirme ve organizasyon Sağlık Bakanlığı tarafından yapılmalıdır. Çünkü çeşitli kurum ve kuruluşlar üzerinde olan resmi bir mekanizma sonuçların belirlenmesinde en önemli rolü oynayacaktır.

Demek ki her hekimin böyle bir sözlükte bir harfinin, bir kelimesinin yerlabilme olasılığı vardır ve öyle de olmalıdır.

Bu demektir ki her "eğitici hekim" bu onurlu görevi bir varolma nedeni kabul etmeli ve bunu yapabilmek için kendisine ulaştırılacak "Türkçede Terim Yapma Kılavuzu"nu inceleyip listesi verilmiş olan yabancı terimler içinde kendi düşüncesine uygun olan en az bir karşılığı yetkililere gerekçeleriyle birlikte göndermelidir. Ve

daha da önemlisi bu bilinci öğrencilerine aşılamalıdır.

Tıp eğitimcileri ve araştırmacılarına güncelleştirilmiş tıp dilinin kullanımı açısından çok büyük sorumluluklar düşmektedir.

Yeni neslin dilinin daha güncel ve arı olmasından sorumlu olan hocalarımız derslerinde seçtikleri sözcük ve terimlerle gençlere örnek olmalı, bu dil savaşını kazanmamızda toplumuna yararlı genç dil savaşçıları yetiştirmelidirler.

Yazarlarımız ve yazılarındaki bilimsellik ve orjinalite kadar dilin ve ifade gücünün berraklaşması ve kolay anlaşılır olması için çaba harcamalı ve editörlerimiz bu çabaları gözden kaçırmamalıdır.

Umarız gün gelir TUS ve Doçenlik gibi sınavlar da İngilizce barajı yanında Türkçe barajı da konur ve tıp alanında da salt bilimsel başarıya değil, dildeki üstünlüklerine, dolayısıyla bilgiyi anlaşılır kılma yeteneklerine de ödül verilir.

SONUÇ

1. Türk Tıp Dilinin en önemli sorunu yabancı terimlerin kullanımındaki standardsızlıktır.

2. Yabancı Tıp Terimleri öncelikle ölçünleştirilmeli (=standartlaştırılmalı)dır. Bunun en yaygın ve kolay yolu Türkçeleştirmektir.

3. Türkçeleştirme işlemi Uzmanlık Dernekleri ve Tıp Fakültelerindeki disiplinliler bazında kurulacak Terim Kurullarınca yapılmalıdır.

4. Terim kurulları uzman ve otoritelerden anket yoluyla görüş almalı ve sonuçları değerlendirilmelidir.

5. Bulunan karşılıklar için TDK Terim Kurulları'ndan görüş ve onay alınmalıdır.

6. Terim Sözlükleri disiplin bazında dernekler ve/veya fakültelerce Genel Tıp Sözlüğü ise Sağlık Bakanlığınca basılmalıdır.

7. Her eğitici hekim yabancı tıp terimlerine Türkçe karşılık bulmada ve daha önemlisi kullanmada kendini sorumlu hissetmelidir. Bu bilinç öğrenciye tıp eğitiminde kazandırılmalıdır.

8. Tıp Eğiticileri yeni karşılık üretmek kadar onların kullanımını artırmaktan sorumludurlar. Genç hekimler de yeni terimleri kullanım ve dil bilinci oluşturmada en önemli role sahiptirler.

9. Araştırmacılar ve kitap yazarları yeni terimleri kullanmakta ve önermekte aktif ve dikkatli olmalı, editörlerin bu konudaki titizliklerini anlayışla karşılamalıdır.

10. Her Türk tıp dergisinin yetkin bir Türkçe dil Danışmanı veya Düzeltmeni bulunmalıdır.

11. İlk ve orta öğretimde kullanılacak sağlık terimlerinin belirlenmesi için ayrı bir "Halk Sağlığı Terim Kurulu" oluşturulmalıdır. Bu kurulun benzer sistemle disiplin temsilcilerinden oluşan uzmanlarca üretilecek karşılık ve terimlerden oluşturacakları sözlük Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanmalıdır.

KAYNAKLAR

1. İmer K. Türkiye'de Dil Planlaması: Türk Dil Devrimi. **Kültür Bk. Yay. N. 2166(230) Ankara 1998**
2. Öksüz YZ. Türkçe'nin sadeleşme tarihi: Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi. **Türk Dil Kurumu Yayınları: 606, Ankara 1995.**
3. Köksal A. 50 yıl boyunca TDK Terim Kolu çalışmaları. **Türk Dili 1983 ; 47(381) : 269-78.**
4. Emecan N. 1960'tan Günümüze Türkçe. Bir Sözlük Denemesi. İstanbul, **Yapı Kredi Yayınları, 1998.**
5. Özdemir E. Terim Hazırlama Kılavuzu. **TDK Yay. Ank. Üniv. Basımevi 1973.**
6. Zülfikar H. Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları **TDK Yay. N. 569 Ankara, 1991.**
7. Mihçioğlu C. Türk Hekimlik Dili **Kültür Bak. Yay. No. 1993 (54), Ankara 1997.**
8. **Türk Dil Kurumu Yayınları 447.** Hekimlik Terimleri Kılavuzu I. Ank. Üniv. Basımevi 1978.
9. **Türk Dil Kurumu Yay. No. 447.** Hekimlik Terimleri Kılavuzu. Sevinç Matb. Ankara 1980.
10. Yalman A. Editörden. **Sendrom: 1995 Haziran; 7 : 6.**
11. Ülker S. Resimli Anatomi Sözlüğü çevirisi ile Ülker Tıp Terimleri Sözlüğü'nün Türk Dilbilim diline katkıları. **Dirgerin Sesi 2001 ; 11 : 10-8.**
12. Unat EK. Türk dillerin ortak terimlerin kullanılması. **Dirim 1995 ; 70(10-12):200-2.**
13. Unat EK. Türk Dil Kurumu'nun bilim terimleri üzerine. **Cerrahpaşa TF Derg 1971 ; 2:218-20.**
14. Frik F. Türkçede tıp terimleri. 20 yılın tarihçesi. **Dirim 1969 ; 44(1-2) : 53-5.**
15. Özden SY. Türkçemiz ve psikiyatride dil sorunu. **Yeni Sempozyum 1997 ; 35(2-3) : 61-6.**
16. Unat EK. Türkiye Cumhuriyetinin İkinci 50 yılına girilirken Türkçe Tıp Terimleri. **Dirim 1974 ; 49 : 36-43.**
17. Unat EK. Türkçe Tıp Terimleri Toplantısı. **Cerrahpaşa Tıp Fak. Yay. 99, İstanbul 1981 ; 81-6.**
18. Alemdaroğlu K. Türkçe Cerrahi Terimleri **Cerrahpaşa Tıp Fak. Yay. 99, İstanbul 1981 : 81-6.**
19. Atmaca NS. Gastroenteroloji dergisinin İngilizce yayınlanması doğru mu? **Güncel Gastroenteroloji 2000 ; 4 : 32-42.**
20. Unat EK. Türkçe Tıp Dilimiz ve Terimlerimiz. **Sendrom 1996 ; 8(9) : 18-24.**
21. Yıldırım OÜ. Tıp diline emeği geçenler. **Türk Dili 1983 ; 46(377) : 311-3.**
22. Canda MŞ. **Türk Dili Türkçe Kılavuzu.** Bilgehan Basımevi. İzmir 1983.
23. Canda MŞ. **Tıp Dili Özleştirme Kılavuzu.** Saray Yayıncılık. İzmir 1993
24. Ertem G. Kardiyoloji Terimler Sözlüğü. **T Kardiyoloji Dern. Yay. 2.nci baskı İstanbul 1998.**